



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

TREĆI ODJEL

ODLUKA

Zahtjev br. 4159/15
Ahmet KAMENICA i drugi
protiv Srbije

Europski sud za ljudska prava (Treći odjel), zasjedajući 4. listopada 2016.
u vijeću u sastavu:

Luis López Guerra, *predsjednik*,
Helena Jäderblom,
Helen Keller,
Dmitry Dedov,
Branko Lubarda,
Pere Pastor Vilanova,
Alena Poláčková, *suci*,

i Fatoş Aracı, *zamjenica tajnika Odjela*,

uzimajući u obzir gore navedeni zahtjev podnesen 24. prosinca 2014.
godine,

uzimajući u obzir očitovanje koje je dostavila tužena Vlada i odgovore na
očitovanje koje su dostavili podnositelji zahtjeva,

uzimajući u obzir pisane primjedbe koje je dostavila Vlada Bosne i
Hercegovine,

nakon vijećanja odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

1. Popis podnositelja zahtjeva naveden je u prilogu. Svi podnositelji
zahtjeva državljani su Bosne i Hercegovine i zastupa ih gđa T. Drobnjak,
odvjetnica iz Beograda.

2. Srpsku Vladu („Vlada”) zastupa njezina zastupnica, gđa N. Plavšić.

A. Relevantna pozadina predmeta

3. Nakon što je Bosna i Hercegovina proglasila neovisnost od bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) u ožujku 1992., u toj je zemlji izbio nemilosrdni rat. Više od 100 000 ljudi je ubijeno, a više od 2 000 000 je raseljeno zbog „etničkog čišćenja” ili općeg nasilja. Glavne zaraćene strane u sukobu bile su sljedeće lokalne oružane snage: ARBiH¹ (armija koju su uglavnom činili Bošnjaci² i koja je bila odana središnjim vlastima u Sarajevu), HVO³ (snage koje su uglavnom činili Hrvati⁴) i VRS⁵ (vojska koju su uglavnom činili Srbi⁶). Sukob je okončan u prosincu 1995. stupanjem na snagu Općeg okvirnog sporazuma o miru u BiH („Daytonski sporazum”) sklopljenog između Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (od 2006. Srbija).

4. Mjesto Žepa u istočnoj Bosni i Hercegovini nalazi se približno dvanaest kilometara od granice sa Srbijom. Prije rata imalo je manje od 3000 stanovnika, većinom Bošnjaka. Za vrijeme rata Žepa je bila jedna od triju bošnjačkih enklava u istočnoj Bosni okružena pripadnicima VRS-a⁷. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda proglasilo ju je „sigurnom zonom” 1993. godine⁸.

5. U 1995. u Žepi je živjelo između 6500 i 8000 ljudi, od kojih su približno dvije trećine bile prognanici iz drugih dijelova Bosne i Hercegovine⁹.

6. Dana 12. srpnja 1995. VRS je napao „sigurnu zonu” Žepa, a osvojio ju je 25. srpnja. U narednim danima nekoliko stotina Bošnjaka, prvenstveno zdravih muškaraca koji su se odbili predati snagama VRS-a, uspjelo je prijeći

¹ Armija Republike Bosne i Hercegovine.

² Bošnjake se nazivalo Muslimanima do rata 1992. – 1995. Naziv „Bošnjaci” ne treba miješati s nazivom „Bosanci” koji se upotrebljava za građane Bosne i Hercegovine neovisno o njihovom etničkom podrijetlu.

³ Hrvatsko vijeće obrane.

⁴ Hrvati su etnička skupina čiji članovi mogu biti porijeklom iz Hrvatske ili drugih bivših država SFRJ-a, među ostalim Bosne i Hercegovine. Naziv „Hrvati” obično se upotrebljava za pripadnike etničke skupine neovisno o njihovom državljanstvu i ne treba ga miješati s izrazom „hrvatski državljani” koji se obično odnosi na državljane Republike Hrvatske.

⁵ Vojska Republike Srpske.

⁶ Srbi su etnička skupina čiji članovi mogu biti porijeklom iz Srbije ili drugih bivših država SFRJ-a, među ostalim Bosne i Hercegovine. Naziv „Srbi” obično se upotrebljava za pripadnike etničke skupine neovisno o njihovom državljanstvu i ne treba ga miješati s nazivom „Srbijanci” koji se obično odnosi na državljane Republike Srbije.

⁷ Druge su dvije enklave Srebrenica i Goražde.

⁸ Godine 1993. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, postupajući na temelju poglavlja VII. Povelje UN-a, zatražilo je od svih uključenih strana da se prema Srebrenici, Sarajevu, Tuzli, Žepi, Goraždu i Bihaću, kao i njihovim okolnim područjima, odnose kao prema „sigurnim zonama” u kojima se ne bi trebali odvijati oružani sukobi i drugo neprijateljsko postupanje (Rezolucija 819 od 16. travnja 1993. i Rezolucija 824 od 6. svibnja 1993.).

⁹ Vidi presudu Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju *Popović et al.*, IT-05-88, stavci 667. – 670., 10. lipnja 2010.

granicu i pobjeći u Srbiju¹. Među njima su bili i podnosioci zahtjeva u ovome predmetu.

B. Okolnosti predmeta

7. Činjenično stanje predmeta, kako su ga iznijele stranke, može se sažeti kako slijedi.

8. Kada je VRS zauzeo Žepu, podnosioci zahtjeva prešli su granicu u Srbiju iz Bosne i Hercegovine nadajući se da će pronaći utočište u trećoj zemlji. Otkrio ih je pripadnik granične straže VJ-a², nakon čega su odvedeni u dva logora. Podnosioci zahtjeva tvrde da su bili obaviješteni da imaju status ratnih zarobljenika. Čini se da su neki od njih doista bili pripadnici ARBiH-a, no neki su bili civili. Prvi logor, Šljivovica, nalazio se u općini Čajetina, a drugi logor, Mitrovo Polje, nalazio se u općini Aleksandrovac, oba u Srbiji. Logor Šljivovica nalazio se u napuštenim radničkim barakama, a logor Mitrovo Polje u bivšem rekreacijskom centru za djecu.

9. Dok su postojali, logore su posjetili predstavnici Međunarodnog odbora Crvenog križa i Državnog povjerenstva za nestale osobe Bosne i Hercegovine. Povjerenstvo je izradilo izvješće u kojem je ustanovilo da su uvjeti zadržavanja u logorima uznemirujući.

10. Od siječnja do travnja 1996. UNHCR je omogućio premještaj zatočenika iz logora u treće zemlje, a logori su zatvoreni u travnju 1996.

11. Dana 6. rujna 2011. nevladina organizacija iz Beograda, Fond za humanitarno pravo, podnijela je kaznenu prijavu Tužilaštvu za ratne zločine u Srbiji u ime podnosioca zahtjeva protiv više od 50 pojedinaca zbog navodnog počinjenja ratnih zločina. U kaznenoj prijavi tvrdili su da su pripadnici vojske i policije upotrijebili silu protiv podnosioca zahtjeva kada su ih pronašli na srpskoj granici i da su ih prevezli u navedene logore. Oba su logora čuvali pripadnici srpskih policijskih snaga i podnositeljima nije bilo dopušteno napustiti logore. Prema tvrdnjama podnosioca zahtjeva, za vrijeme boravka u logorima redovito su bili izloženi verbalnom zlostavljanju, lažnim pogubljenjima, udarcima šakama i nogama te premlaćivanju šakama, palicama, kablovima, lopatama i metalnim šipkama. Neki od podnosioca zahtjeva bili su izloženi paljenju kože gorućim cigaretama, bili su prisiljeni piti vodu pomiješanu s motornim uljem, a neki su seksualno zlostavljani (konkretno, neki od podnosioca zahtjeva bili su prisiljeni međusobno vršiti seksualne radnje jedni na drugima). Podnosioci zahtjeva za koje je postojala sumnja da su bili pripadnici ARBiH-a bili su izloženi posebno teškom postupanju i bili su prisiljeni međusobno se tući, gledati izravno u sunce, pomicati teško kamenje i uskraćena im je medicinska skrb.

¹ Gore navedena presuda *Popović et al.*, stavci 731. – 738.

² *Vojska Jugoslavije.*

12. Uz kaznenu prijavu Fond za humanitarno pravo priložio je izjave zatočenika iz logora, medicinsku dokumentaciju, dokumentaciju Međunarodnog odbora Crvenog križa i Državnog povjerenstva za nestale osobe Bosne i Hercegovine, kao i druge dokaze. Fond je naveo imena pripadnika Državne sigurnosne agencije Srbije, policijske službenike i pripadnike vojske raznih činova kao osobe koje su navodno sudjelovale u mučenju.

13. Dana 23. rujna 2011. Tužilaštvo za ratne zločine provelo je prethodnu provjeru informacija koje su dostavili podnositelji zahtjeva i zatražilo je od Ministarstva unutarnjih poslova i Ministarstva obrane da dostave informacije u vezi s kaznenom prijavom.

14. Dana 17. studenoga 2011. i 2. prosinca 2011. Ministarstvo unutarnjih poslova dostavilo je dva izvješća Tužilaštvu. U izvješćima je navelo da je stanje u logorima bilo općenito dobro, da su logori bili ograđeni, a da su osobe smještene u logorima koje su dobile status izbjeglica imale pristup zdravstvenoj zaštiti, kantini, pošti, telefonu i banci te da su imale pravo na privatne posjete i posjete službenika međunarodnih organizacija. Iako se u jednom izvješću uvjeti u logoru Šljivovica opisuju kao nezadovoljavajući, uvjeti u logoru Mitrovo Polje opisani su kao smještaj na razini kvalitete „hotelskog smještaja”.

15. Dana 1. ožujka 2013. Tužilaštvo za ratne zločine obavijestilo je Fond za humanitarno pravo da nije utvrdilo postojanje osnova za pokretanje kaznene istrage s obzirom na to da se radnje koje su navodno počinjene nisu mogle okvalificirati kao ratni zločin ili neki drugi zločin u nadležnosti Tužilaštva za ratne zločine. Dana 8. travnja 2013. podnositelji zahtjeva podnijeli su ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Srbije prigovarajući povredi članaka 2., 3. i 6. Konvencije. Dana 4. veljače 2014. Ustavni sud odbacio je ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva kao nespojivu *ratione materiae* s odredbama Ustava jer obavijest Tužilaštva za ratne zločine nije predstavljala akt koji je bio odlučujući za ljudska prava podnositelja zahtjeva.

16. Dana 13. lipnja 2014. Žalbeni sud u Beogradu, postupajući po tužbi za naknadu štete koju su podnijela dvojica podnositelja zahtjeva, Enes Bogilović i Mušan Džebo, donio je u parničnom postupku pravomoćnu presudu kojom je utvrdio da su dotični podnositelji zahtjeva pretrpjeli „intenzivno mučenje i nečovječno postupanje” i da su „podnositelji preživjeli nesumnjivo najtežu patnju koju pojedinac [može] doživjeti”. Sud je nadalje opisao postupanje stražara prema dvojici podnositelja zahtjeva i drugim zatočenicima kao „postupanje ... nedostojno ljudskog bića”. Svakom od tužitelja dosudio je 300.000,00 srpskih dinara (RSD) na ime naknade nematerijalne štete.

17. Odluka Ustavnog suda dostavljena je punomoćniku podnositelja zahtjeva dana 2. srpnja 2014. godine.

C. Mjerodavno domaće pravo i praksa

1. Odredbe o zastari u pogledu kaznene odgovornosti

(a) Kazneni zakon Savezne Republike Jugoslavije

18. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1976. (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije – SL SFRJ – br. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 i 54/90, u Službenom listu Savezne Republike Jugoslavije br. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 24/94 i 61/01 i u Službenom glasniku Republike Srbije br. 39/03) bio je na snazi do 1. siječnja 2006. Mjerodavne odredbe tog zakona navedene su u nastavku.

19. Člankom 95. uređeni su rokovi zastare u pogledu kaznene odgovornosti. Mjerodavni dijelovi glase kako slijedi:

„(1) Ako ovim zakonom nije drugačije propisano, zastara kaznenog progona nastupa:

1) dvadeset pet godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena smrtna kazna ili kazna zatvora u trajanju od dvadeset godina;

2) petnaest godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od deset godina;

3) deset godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od pet godina;

4) pet godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine;

5) tri godine od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od jedne godine;

...”

20. Članak 100. istog zakona glasi kako slijedi:

„Kazneni progon ne zastarijeva za kaznena djela predviđena u člancima od 141. do 145. ovog zakona [genocid i ratni zločini], kao ni za kaznena djela za koja prema međunarodnim ugovorima zastara ne može nastupiti.”

(b) Kazneni zakon Republike Srbije

21. Kazneni zakon Republike Srbije (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013) stupio je na snagu 1. siječnja 2006.

Člankom 103. uređeni su rokovi zastare u pogledu kaznene odgovornosti. Mjerodavni dijelovi glase kako slijedi:

„(1) Ako ovim zakonom nije drugačije propisano, u odnosu na kazneni progon zastara nastupa:

1) dvadeset pet godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena kazna zatvora u trajanju od trideset do četrdeset godina;

2) dvadeset godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od petnaest godina;

3) petnaest godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od deset godina;

4) deset godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od pet godina;

5) pet godina od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine;

6) tri godine od počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena najveća kazna zatvora u trajanju duljem od jedne godine;

...”

22. Članak 100. istog zakona glasi kako slijedi:

„Kazneni progon ne zastarijeva za kaznena djela predviđena u člancima od 370. do 375. ovog zakona [genocid i ratni zločini], kao ni za kaznena djela za koja prema ratificiranim međunarodnim ugovorima zastara ne može nastupiti.”

2. *Odredbe o ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti i mučenju*

(a) **Kazneni zakon Savezne Republike Jugoslavije (na snazi do 1. siječnja 2006.)**

23. Članak 142. – Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva

„Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se u odnosu na civilno stanovništvo vrše ubojstva, mučenja, nečovječno postupanje, biološki eksperimenti, nanose velike patnje ili povrede njihova tjelesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarnodnjavanje ili preobraćenje na drugu vjeru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, nezakonito odvođenje u koncentracijske logore i druga protuzakonita uhićenja i zatvaranja, lišavanje prava na pošteno i nepristrano suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske vojske ili u njezinoj obavještajnoj službi ili upravi; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, oduzimanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protuzakonito i namjerno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerima imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nerazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili nezakonito izdavanje novca, ili tko osobno počini neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.”

24. Članak 144. – Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika

„Tko kršeći pravila međunarodnog prava naredi da se prema ratnim zarobljenicima vrše ubojstva, mučenja, nečovječno postupanje, uključujući biološke eksperimente, nanošenje velikih patnji ili teških povreda njihova tjelesnog integriteta ili zdravlja, prisiljavanja na vršenje službe u oružanim snagama neprijatelja, ili lišavanje prava na pošteno i nepristrano suđenje, ili tko osobno počini neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.”

(b) Kazneni zakon Socijalističke Republike Srbije

25. Kazneni zakon Socijalističke Republike Srbije (Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije br. 26/77, 28/77, 43/77 i 20/79) bio je na snazi do 1. siječnja 2006. Njegove mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

26. Članak 53. – Teška tjelesna povreda

„(1) Tko drugog teško tjelesno povrijedi ili mu teško naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugog tjelesno povrijedi ili mu naruši zdravlje tako teško da je uslijed toga doveden u opasnost život te osobe ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oštećen ili oslabljen neki važan dio njegova tijela ili neki važan organ, ili je prouzročeno trajno i teško narušenje njegova zdravlja ili unakaženost, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina.”

(c) Kazneni zakon Republike Srbije (na snazi od 1. siječnja 2006.)**27. Članak 121. – Teška tjelesna povreda**

„(1) Tko drugog teško tjelesno povrijedi ili mu teško naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugog tjelesno povrijedi ili mu naruši zdravlje tako teško da je uslijed toga doveden u opasnost život te osobe ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oštećen ili oslabljen neki važan dio njegova tijela ili neki važan organ, ili je prouzročeno trajno i teško narušenje njegova zdravlja ili unakaženost, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

(3) Ako je uslijed djela iz stavaka 1. i 2. ovog članka nastupila smrt povrijeđene osobe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od dvije do dvanaest godina.

...”

28. Članak 137. – Zlostavljanje i mučenje

„(1) Tko zlostavlja drugog ili prema njemu omalovažavajuće ili ponižavajuće postupajući kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do jedne godine.

(2) Tko drugome nanese patnju s ciljem da od njega ili od treće osobe dobije informacije ili priznanje ili da se on ili neka treća osoba zastraši ili da se na takve osobe primijeni pritisak, ili to učini iz pobude utemeljene na bilo kakvom obliku diskriminacije, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako djelo iz stavaka 1. i 2. ovog članka počini službena osoba u obavljanju svoje službe, kaznit će se za djelo iz stavka 1. kaznom zatvora u trajanju od tri mjeseca do tri godine, a za djelo iz stavka 2. kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.”

29. Članak 371. – Zločin protiv čovječnosti

„Tko kršeći pravila međunarodnog prava, u okviru šireg ili sustavnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, naredi: počinjenje ubojstava; stavljanje neke skupine u takve životne uvjete koji vode njihovu potpunom ili djelomičnom istrebljenju, porobljavanje, protjerivanje, mučenje ili silovanje; prisiljavanje na prostituciju; prisiljavanje na trudnoću ili sterilizaciju radi promjene etničkog sastava stanovništva; proganjanje na političkoj, vjerskoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, spolnoj ili kakvoj drugoj osnovi; prisilno zatvaranje ili otmicu osoba bez davanja informacija o tome kako bi im se uskratila pravna zaštita; ugnjetavanje rasne skupine

ili uspostavljanje dominacije jedne takve skupine nad drugom; ili druge slične nehumane postupke kojima se namjerno prouzrokuju teške patnje ili ozbiljno ugrožava zdravlje ili tko osobno počini neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili kaznom zatvora u trajanju od trideset do četrdeset godina.”

30. Članak 372. – Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva

(1) Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi: da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civile, osobe nesposobne za borbu ili na pripadnike ili objekte humanitarnih organizacija ili mirovnih misija; napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo ili civilne objekte koji su pod posebnom zaštitom međunarodnog prava; napad na vojne ciljeve za koji se znalo da će prouzrokovati stradanje civilnog stanovništva ili nanošenje štete civilnim objektima koje je u očiglednom nerazmjeru s očekivanim vojnim učinkom; da se prema civilnom stanovništvu nanose tjelesne povrede, provode mučenja, nečovječna postupanja, biološki, medicinski ili drugi istraživački eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije ili da se čine druge radnje kojima se narušava zdravlje ili nanose velike patnje ili naredi protjerivanje ili preseljavanje ili prisilno odnarodnjavanje ili preobraćenje na drugu vjeru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, nezakonita lišavanja slobode i zatvaranja; lišavanje prava na pošteno i nepristrano suđenje; proglašenje prava i postupanja državljana neprijateljske strane zabranjenim, obustavljenim ili nedopuštenim u sudskom postupku; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njezinoj obavještajnoj službi ili upravi; prisiljavanje na službu u oružanim snagama osobe mlađe od sedamnaest godina; prisiljavanje na prinudni rad; izgladnjivanje stanovništva; nezakonito oduzimanje, prisvajanje ili uništavanje imovine koje nije opravdano vojnim potrebama; uzimanje nezakonite i nerazmjerno velike kontribucije i rekvizicije; smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili nezakonito izdavanje novca ili tko osobno počini neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.

...”

31. Članak 374. – Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika

„(1) Tko, kršeći pravila međunarodnog prava, naredi da se prema ratnim zarobljenicima nanose tjelesne povrede, provode mučenja, nečovječna postupanja, biološki, medicinski ili drugi istraživački eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije ili da se vrše druge radnje kojima se narušava zdravlje ili nanose velike patnje ili naredi prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili lišavanje prava na pošteno i uredno suđenje ili tko osobno počini neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.

(2) Tko naredi ubojstva ratnih zarobljenika ili tko osobno počini takvo djelo, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina ili kaznom zatvora u trajanju od trideset do četrdeset godina.”

3. *Zakon o ratnim zločinima iz 2003.*

32. Taj zakon (objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije, br. 67/03, izmjene i dopune objavljene u Službenom glasniku br. 135/04, 61/05, 101/07 i 104/09) stupio je na snagu 9. srpnja 2003. Na temelju tog zakona uspostavljeni su Tužilaštvo za ratne zločine, Služba za otkrivanje ratnih zločina i Odjeli za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i Žalbenog suda u

Beogradu. Nadležni su za odlučivanje o teškim povredama međunarodnog humanitarnog prava počinjenima bilo gdje na državnom području bivše Jugoslavije (vidi članak 3. tog zakona).

4. *Praksa Tužilaštva za ratne zločine*

33. To se Tužilaštvo u brojnim prethodnim predmetima koji su se odnosili na ratne zločine prema ratu u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. odnosilo kao prema unutarnjem oružanom sukobu (vidi presude u predmetima *Škorpioni*, *Zvornik I*, *Bijeljina*, *Prijedor*, *Zvornik II* i *Stari Majdan*). Većina optužnica u tim predmetima podignuta je do 2006. U većini tih predmeta domaći sudovi donijeli su pravomoćne presude do 2010. godine.

5. *Zakon o obveznim odnosima*

34. Člancima 199. i 200. Zakona o obveznim odnosima (objavljen u Službenom listu SFRJ-a br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93) propisano je, *inter alia*, da svatko tko je pretrpio strah, tjelesnu bol ili duševnu patnju zbog povrede njegovih prava osobnosti ima pravo, ovisno o trajanju i intenzitetu povrede, podnijeti tužbu radi novčane naknade štete pred parničnim sudom i, osim toga, zatražiti druge oblike pravne zaštite koji mogu odgovarajuće nadoknaditi nematerijalnu štetu.

PRIGOVORI

35. Podnositelji zahtjeva prigovaraju na temelju članaka 3., 6. i 13. Konvencije zbog nedjelotvorne istrage o njihovu navodnom mučenju.

PRAVO

36. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da tužena država nije ispunila svoje obveze na temelju proceduralnog aspekta članka 3. te na temelju članaka 6. i 13. Konvencije. Tvrdili su da te odredbe od države zahtijevaju da provede učinkovitu, nepristranu i temeljitu istragu koja bi mogla dovesti do otkrivanja i kažnjavanja osoba odgovornih za njihovo zlostavljanje. Sud smatra da se sve prigovore treba ispitati na temelju članka 3. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.”

A. Tvrdnje stranaka

37. Vlada je osporila dopuštenost prigovora na nekoliko osnova.

38. Vlada je prvo tvrdila da je prigovor podnositelja zahtjeva nespojiv *ratione temporis* s odredbama Konvencije jer se navodno mučenje dogodilo prije 3. ožujka 2004., odnosno prije datuma kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na tuženu državu.

39. Vlada je ujedno tvrdila da podnositelji zahtjeva nisu iscrpili sva djelotvorna domaća pravna sredstva kako je propisano člankom 35. stavkom 1. Konvencije. Konkretno, podnositelji nisu podnijeli žalbu protiv obavijesti Tužilaštva za ratne zločine kojom su obaviješteni da to tijelo nije utvrdilo postojanje osnova za kazneni progon pred višim tužiteljem.

40. Konačno, Vlada je tvrdila da je u vrijeme kada su podnositelji podnijeli svoju kaznenu prijavu već nastupila zastara u odnosu na progon navodnih zločina. Naime, s obzirom na to da Srbija nije bila strana u oružanom sukobu, članci 142. i 144. Kaznenog zakona koji se aktiviraju za vrijeme oružanog sukoba ne primjenjuju se na podnositelje zahtjeva (vidi stavke 23. – 24. ove odluke). Zbog toga Tužilaštvo za ratne zločine nije imalo osnove za pokretanje kaznenog postupka zbog ratnih zločina, a zastara je spriječila progon kaznenih djela kao što su mučenje i teška tjelesna ozljeda (vidi Mjerodavno domaće pravo). Stoga je zahtjev Sudu podnesen izvan šestomjesečnog roka jer su u vrijeme podnošenja zahtjeva podnositelji morali biti svjesni dulje od šest mjeseci da se u pogledu njihovih navoda neće provesti nikakve dokazne radnje.

41. Podredno, Vlada je ustvrdila da je zahtjev očigledno neosnovan.

42. Podnositelji zahtjeva nisu se složili s prigovorima Vlade. Naglasili su da se njihov zahtjev odnosi na trajnu situaciju i trajnu povredu Konvencije. Prema njihovom mišljenju, s obzirom na to da njihov prigovor ukazuje na počinjenje ratnog zločina, odnosno na najtežu povredu ljudskih prava koja narušava same temelje i temeljne vrijednosti Konvencije, njihov prigovor zadovoljava test „konvencijskih vrijednosti” iz sudske prakse Suda (vidi *Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], br. 55508/07 i 29520/09, stavci 128. – 151., 21. listopada 2013.).

43. Kad je riječ o prigovoru o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava, podnositelji zahtjeva ustvrdili su da u relevantno vrijeme nisu imali na raspolaganju to pravno sredstvo jer je ono u srpski pravni sustav uvedeno tek kasnije, a i u svakom se slučaju nije moglo smatrati djelotvornim pravnim sredstvom.

44. Podnositelji zahtjeva ustvrdili su da se njihova kaznena prijava temeljila na vjerodostojnim novim dokazima koji su mogli dovesti do provođenja novih dokaznih radnji i da su neke dokazne radnje doista i provedene nakon što je Konvencija stupila na snagu. Podnositelji zahtjeva nadalje su ustvrdili da bi, s obzirom na razmjere povreda ljudskih prava kojima prigovaraju, bilo nerazumno očekivati od žrtava da brzo reagiraju i

zatraže provođenje dokaznih radnji neposredno nakon predmetnih događaja. S tim u vezi podnositelji zahtjeva tvrdili su da prije 2003. godine srpska tijela uglavnom nisu istraživala zločine počinjene za vrijeme sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Tužilaštvo za ratne zločine Srbije osnovano je 2003. godine i otada je ostvaren značajan, iako spor, napredak u pogledu progona ratnih zločina. Konačno, podnositelji su tvrdili da zločini kojima prigovaraju predstavljaju ratne zločine na temelju domaćeg i međunarodnog prava i da stoga u odnosu na njih ne nastupa zastara.

45. U svojim podnescima u svojstvu treće strane Vlada Bosne i Hercegovine složila se s podnescima podnositelja zahtjeva i tvrdila je konkretno da, zbog sudjelovanja Srbije u sukobu u Bosni i Hercegovini, podnositelji zahtjeva imaju status ratnih zarobljenika ili civila zaštićenih međunarodnim humanitarnim pravom.

B. Ocjena suda

46. Sud ne mora ispitati sva pitanja koja su otvorile stranke s obzirom na to da je ovaj prigovor u svakom slučaju nedopušten iz sljedećih razloga.

47. Sud ponavlja da je svrha pravila o šest mjeseci promicanje pravne sigurnosti i zaštita vlasti te drugih uključenih osoba od neizvjesnosti koja traje dulje vrijeme (vidi *P.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 6638/03, 24. kolovoza 2004.). Ono ujedno osigurava da bude moguće utvrditi činjenice predmeta prije nego što ta mogućnost iščezne, a pošteno ispitivanje dotičnog pitanja postane gotovo nemoguće (vidi *Pavlenko protiv Rusije*, br. 42371/02, stavak 69., 1. travnja 2010.).

48. Šestomjesečni rok teče od datuma konačne odluke u postupku iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava.

49. Sud je već zauzeo stajalište, u predmetima koji su se odnosili na obvezu provođenja istrage na temelju članka 2. Konvencije, da se u slučaju smrti od srodnika preminule osobe očekuje da prate napredovanje istrage o okolnostima te da svoje zahtjeve podnesu dovoljno brzo nakon što postanu svjesni, ili su trebali postati svjesni, nepostojanja djelotvorne istrage (vidi *Bulut i Yavuz protiv Turske* (odl.), br. 73065/01, 28. svibnja 2002.; *Bayram i Yuldirim protiv Turske* (odl.), br. 38587/97, ECHR 2002 III; i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], br. 16064/90 *et al.*, stavak 158., ECHR 2009). Sud smatra da se ista načela analogijom primjenjuju na predmete koji se odnose na obvezu provođenja istrage na temelju članka 3. Konvencije (vidi *Petrović i Gajić protiv Srbije* (odl.), br. 36470/06, 17. ožujka 2015.).

50. Vraćajući se ovom predmetu, Sud primjećuje da su podnositelji prigovorili zbog zlostavljanja koje se dogodilo u razdoblju od srpnja 1995. do travnja 1996. Sud nadalje primjećuje da su podnositelji podnijeli svoju kaznenu prijavu Tužilaštvu za ratne zločine 6. rujna 2011., više od šesnaest godina nakon spornih događaja. Sud primjećuje da je, s obzirom na datum

podnošenja kaznene prijave, nastupila zastara u odnosu na progon svih kaznenih djela osim ratnih zločina.

51. Neovisno o tome je li Tužilaštvo za ratne zločine ispravno protumačilo međunarodno pravo (vidi *Dokić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 6518/04, stavci 16. – 17., 27. svibnja 2010. i ondje navedene izvore prava), očito je da to tijelo dosljedno odbija okvalificirati zločine koji su navodno počinjeni na srpskom državnom području za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini kao ratne zločine. Na to ukazuje i činjenica da ne postoji nijedan predmet u kojem je Tužilaštvo za ratne zločine podiglo optužnicu za ratne zločine u sličnim okolnostima. Tužilaštvo dosljedno karakterizira rat u Bosni i Hercegovini kao unutarnji oružani sukob u kojem Srbija nije bila jedna od strana u sukobu (vidi stavak 33. ove odluke). Ta je praksa postala očita već 2006. g. kad je većina optužnica povezanih s ratnim zločinima počinjenima u kontekstu sukoba u Bosni i Hercegovini podignuta ili najkasnije do 2010. kada su domaći sudovi donijeli prve pravomoćne presude u tim predmetima i tako prihvatili tu praksu kao pravno valjanu (vidi stavak 33. ove odluke). Sud stoga zaključuje da su 2011. godine podnositelji zahtjeva, kada su podnijeli svoju kaznenu prijavu, trebali znati da ona neće dovesti do kaznenog progona. Zbog toga je njihov zahtjev podnesen izvan šestomjesečnog roka.

52. S obzirom na gore navedeno, Sud utvrđuje da je ovaj prigovor podnesen nepravovremeno i da je nedopušten na temelju članka 35. stavaka 1. i 4. Konvencije.

Iz tih razloga, Sud većinom glasova

utvrđuje da je zahtjev nedopušten.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljen u pisanom obliku dana 27. listopada 2016.

Fatoş Aracı
Zamjenica tajnika

Luis López Guerra
Predsjednik

PRILOG

1. Ahmet KAMENICA rođen je 25. 11. 1952. godine i živi u Sarajevu.
2. Emin AGIĆ rođen je 5. 6. 1945. godine i živi u Vogošći.
3. Emir AGIĆ rođen je 13. 7. 1950. godine i živi u Vogošći.
4. Safet ALISPAHIĆ rođen je 17. 9. 1956. godine i živi u Sarajevu.
5. Eniz AVDAGIĆ rođen je 21. 1. 1969. godine i živi u Ilijašu.
6. Esad AVDAGIĆ rođen je 4. 5. 1956. godine i živi u Ilijašu.
7. Rasim BIČIĆ rođen je 20. 5. 1974. godine i živi u Vogošći.
8. Enes BOGILOVIĆ rođen je 21. 6. 1941. godine i živi u Sarajevu.
9. Hasib BOGILOVIĆ rođen je 22. 4. 1973. godine i živi u Sarajevu.
10. Huso BRĐANIN rođen je 20. 12. 1948. godine i živi u Sarajevu.
11. Senad BRĐANIN rođen je 16. 9. 1972. godine i živi u Sarajevu.
12. Fadil ČARDAKOVIĆ rođen je 18. 5. 1954. godine i živi u Sarajevu.
13. Amir ČAVČIĆ rođen je 6. 12. 1970. godine i živi u Sarajevu.
14. Husein ČAVČIĆ rođen je 26. 4. 1958. godine i živi u Sarajevu.
15. Omer ČAVČIĆ rođen je 30. 3. 1961. godine i živi u Rogatici.
16. Sabrija ČESKO rođen je 16. 10. 1968. godine i živi u Sarajevu.
17. Hasan COCALIĆ rođen je 10. 11. 1965. godine i živi u Sarajevu.
18. Mehmedalija CURIĆ rođen je 20. 3. 1966. godine i živi u Sarajevu.
19. Rasim CURIĆ rođen je 9. 5. 1957. godine i živi u Sarajevu.
20. Fehim DUDEVIĆ rođen je 20. 6. 1954. godine i živi u Sarajevu.
21. Rifet DURAKOVIĆ rođen je 1. 3. 1947. godine i živi u Ilijašu.
22. Ćamil DURMIŠEVIĆ rođen je 16. 6. 1965. godine i živi u Sarajevu.
23. Halil DURMIŠEVIĆ rođen je 3. 3. 1944. godine i živi u Sarajevu.
24. Husein DURMIŠEVIĆ rođen je 18. 7. 1972. godine i živi u Rogatici.
25. Mušan DŽEBO rođen je 16. 4. 1945. godine i živi u Ilidži.
26. Ramiz GAKOVIĆ rođen je 10. 1. 1964. godine i živi u Sarajevu.
27. Jusuf HABIBOVIĆ rođen je 5. 8. 1943. godine i živi u Vogošći.
28. Hasan HAKIĆ rođen je 20. 3. 1957. godine i živi u Sarajevu.
29. Aziz HARBAŠ rođen je 20. 1. 1951. godine i živi u Sarajevu.
30. Šećan HODŽIĆ rođen je 17. 11. 1962. godine i živi u Sarajevu.
31. Dževad HRVAČIĆ rođen je 21. 5. 1970. godine i živi u Tuzli.
32. Sabrija IMAMOVIĆ rođen je 8. 8. 1957. godine i živi u Sarajevu.
33. Zajko IMAMOVIĆ rođen je 23. 7. 1952. godine i živi u Fojnici.
34. Ramiz JUSUFBEGOVIĆ rođen je 23. 4. 1954. godine i živi u Sarajevu.
35. Senad JUSUFBEGOVIĆ rođen je 1. 1. 1978. godine i živi u Sarajevu.
36. Amir KARGA rođen je 1. 1. 1978. godine i živi u Rogatici.
37. Emsud KARIĆ rođen je 16. 10. 1968. godine i živi u Sarajevu.
38. Ibrahim KARTAL rođen je 28. 8. 1965. godine i živi u Sarajevu.
39. Šećan KULOVAC rođen je 13. 9. 1974. godine i živi u Sarajevu.
40. Alija KUSTURA rođen je 18. 11. 1959. godine i živi u Sarajevu.
41. Ismet LILIĆ rođen je 26. 8. 1975. godine i živi u Hamburgu.
42. Nasko LILIĆ rođen je 16. 1. 1952. godine i živi u Sarajevu.

43. Amir MEDNOLUČANIN rođen je 5. 5. 1963. godine i živi u Ilijašu.
44. Mirsad MEDNOLUČANIN rođen je 26. 8. 1968. godine i živi u Ilidži.
45. Ekrem MUHIĆ rođen je 10. 3. 1975. godine i živi u Tuzli.
46. Selim NUHANović rođen je 17. 7. 1970. godine i živi u Sarajevu.
47. Munib OMANović rođen je 27. 11. 1949. godine i živi u Rogatici.
48. Nusret OMANović rođen je 3. 8. 1950. godine i živi u Rogatici.
49. Rasim OMANović rođen je 15. 7. 1959. godine i živi u Ilijašu.
50. Amir OMERSPAHIĆ rođen je 20. 8. 1974. godine i živi u Sarajevu.
51. Amir OTAJAGIĆ rođen je 6. 10. 1954. godine i živi u Sarajevu.
52. Edhem PODŽIĆ rođen je 19. 10. 1959. godine i živi u Sarajevu.
53. Enver PODŽIĆ rođen je 30. 8. 1962. godine i živi u Sarajevu.
54. Mirsad RAMIĆ rođen je 6. 8. 1974. godine i živi u Sarajevu.
55. Šemso RAMIĆ rođen je 17. 1. 1951. godine i živi u Sarajevu.
56. Sakib RIZVIĆ rođen je 6. 5. 1954. godine i živi u Tuzli.
57. Ahmo RUČIĆ rođen je 24. 8. 1955. godine i živi u Vogošći.
58. Asim SALIĆ rođen je 28. 4. 1954. godine i živi u Sarajevu.
59. Suljo SALIĆ rođen je 19. 4. 1946. godine i živi u Ilijašu.
60. Idriz SALKUNIĆ rođen je 5. 10. 1950. godine i živi u Rogatici.
61. Suljo SULEJMANović rođen je 2. 7. 1951. godine i živi u Fojnici.
62. Nesib TABAKović rođen je 30. 7. 1978. godine i živi u Sarajevu.
63. Galib VATREŠ rođen je 6. 1. 1946. godine i živi u Sarajevu.
64. Aziz VILIĆ rođen je 3. 12. 1967. godine i živi u Ilijašu.
65. Avdija ZIMIĆ rođen je 5. 3. 1975. godine i živi u Ilidži.
66. Meho ZIMIĆ rođen je 7. 5. 1971. godine i živi u Sarajevu.
67. Osmo ZIMIĆ rođen je 13. 11. 1958. godine i živi u Sarajevu.

© 2022 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga